

ทิศทางวิชาการใหม่ : สู่ระบบผลิตนิคมเชิงสร้างสรรค์

*ไพฑูรย์ สินลารัตน์

กระแสนทางเดียวของความรู้

นับเป็นเวลากว่า 100 ปีมาแล้ว ที่กระแสนทางเดียวของความรู้ได้ดำรงอยู่ในประเทศไทยมาตลอด กระแสนทางเดียวที่ว่านี้ก็คือ กระแสที่ความรู้จากประเทศทางตะวันตกได้ไหลบ่ามาสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่องและยาวนาน แต่ความรู้ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยสู่ประเทศทางตะวันตกมีน้อยมาก

เมื่อหมอบรัดเลย์ได้นำเครื่องพิมพ์เครื่องแรก เข้ามาติดตั้งในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 นั้นถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นการถ่ายโอนความรู้จากประเทศตะวันตกมาสู่ประเทศไทยอย่างเป็นระบบครั้งแรก

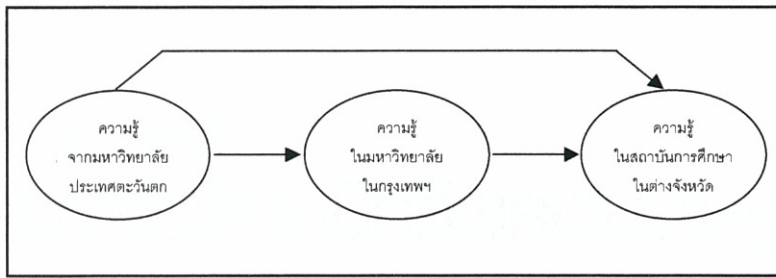
จนกระทั่งได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกขึ้นในประเทศไทย และมีการจัดตั้งเพิ่มขึ้น

ต่อมามหาวิทยาลัยก็จะกลายเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดความรู้จากตะวันตกมาสู่ประเทศไทยมากและชัดเจนขึ้น จนในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ตะวันตกที่สำคัญที่สุด [1] ไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่เกิดและพัฒนาขึ้นในมหาวิทยาลัยของประเทศในอเมริกา ยุโรป และแม้กระทั่งออสเตรเลีย จนแม้ในระยะหลังก็ถ่ายทอดความรู้จากมหาวิทยาลัยในญี่ปุ่นร่วมเข้าไปด้วย

กระแสนทางเดียวนี้อาจไม่ได้ดำเนินไปในลักษณะของการส่งผ่านความรู้ทางเดียวจากประเทศทางตะวันตกมาสู่ประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งผ่านความรู้จากสถาบันการศึกษาในเมืองหลวงคือ กรุงเทพฯ ไปสู่สถาบันการศึกษาในต่างจังหวัดด้วย อีกส่วนหนึ่ง รูปภาพที่ 1 หน้า 36

*ศาสตราจารย์, รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รูปภาพที่ 1 : การส่งผ่านความรู้

นอกจากนั้นด้วยการเติบโตของเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้การไหลผ่านของความรู้จากตะวันตกเป็นไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งถึงมากยิ่งขึ้น ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมสู่มหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดพร้อมกันไป

ภาวะการพึ่งพอันยาวนานและต่อเนื่อง

กระแสธารทางเดียวดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่ประเทศไทยเริ่มพัฒนาประเทศตามแนวทางชาวตะวันตกชดและมากยิ่งขึ้น จึงต้องการความรู้และคนของตะวันตกมาช่วย ในระยะแรกก็จะมีที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และคนทำงานจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศมากขึ้น ความรู้จึงไหลผ่านมาจากตัวคน เป็นหลักสำคัญ

ยิ่งเมื่อมีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น ความต้องการอาจารย์ชาวต่างประเทศมาช่วยสอนในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาของไทยก็ยิ่งมากขึ้น ดังจะพบว่า อาจารย์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในยุคแรกๆ โดยเฉพาะในสาขาทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ส่วนใหญ่เป็น ศาสตราจารย์จากอังกฤษ อเมริกา เป็นหลักสำคัญ

ความพยายามที่จะให้มีอาจารย์ที่เป็นคนไทยเองดูเหมือนจะทำให้กระแสธารเปลี่ยนแปลงไปได้บ้าง จึงได้มีการส่งอาจารย์คนไทยไปศึกษาต่อยัง

ประเทศตะวันตก เพื่อจะได้กลับมาสอนในสถาบันอุดมศึกษาของไทย ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นก็คือ อาจารย์เหล่านั้นกลับมายังเพิ่มกระแสธารของความรู้จากตะวันตกอีก เพราะอาจารย์ส่วนใหญ่ที่กลับมาเนื่องจากการทำวิจัยกันน้อยจึงทำให้สอนตามที่ได้เคยเรียนมา (จากตะวันตก) เป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เรียนจบจากยุโรปหรืออเมริกาก็มีลักษณะคล้ายๆ กัน แม้ในระยะหลังๆ จะมีการทำวิจัยกันบ้าง ก็ยังเป็นจำนวนไม่มากนัก

นอกจากนั้นการจัดทำตำรา หรือเอกสารทางวิชาการรวมทั้งวารสารวิชาการที่มีเนื้อหาเป็นเรื่องของไทยและเป็นภาษาไทยเอง ก็ยังมีอยู่น้อยมาก ส่วนใหญ่ที่มีการจัดทำขึ้นก็มักจะมีเนื้อหาที่แปลหรือเรียบเรียงมาจากตำราหรือข้อความรู้จากตะวันตกอีกเช่นกัน กระบวนการจัดทำหนังสือวิชาการในประเทศไทยเองยังอยู่ในขั้นที่ยังไม่กว้างขวางเท่าที่ควร

ในระยะหลังเมื่อมีเทคโนโลยีทางข้อมูลและการสื่อสาร (Information and Communication Technology) กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะระบบของ Internet ทำให้การค้นคว้าข้อความรู้ได้ง่ายมาก และเร็ว ปรากฏการณ์ของการรับรู้และแสวงหาความรู้จากโลกตะวันตกก็เป็นไปอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพราะความรู้ส่วนใหญ่ใน

Internet นั้นกว่า 80% เป็นความรู้ที่ผลิตและพัฒนาขึ้นในโลกตะวันตกเป็นหลัก มีในส่วนของโลกที่กำลังพัฒนาไม่มากเท่าที่ควร

เนื่องเพราะวัฒนธรรมของการรับความรู้ (Receiving Culture)

สาเหตุใหญ่ที่ทำให้กระแสธารทางเดียวของความรู้ในประเทศไทยเกิดขึ้นและดำรงอยู่มาตลอดเวลาอันยาวนาน อันส่งผลต่ออวัชการของไทยและส่งผลต่อการพัฒนาสังคมไทยอย่างกว้างขวางนั้น เนื่องเพราะวัฒนธรรมของการรับความรู้ในระบบอุดมศึกษาและมหาวิทยาลัยไทยเป็นหลักสำคัญ

วัฒนธรรมของการรับความรู้ (Knowledge – Receiving Culture) ที่ว่านี้ก็คือการที่อาจารย์มหาวิทยาลัยของไทยไปเรียนต่อต่างประเทศแล้วก็กลับมาสอนในมหาวิทยาลัยไทย โดยใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาจากประเทศเหล่านั้น (ส่วนใหญ่เป็นประเทศตะวันตก) กลับมาสอนนักเรียนไทย การค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อการสอนก็ค้นคว้าจากตำราหนังสือ หรือวารสารที่ส่วนใหญ่จัดพิมพ์ในประเทศทางตะวันตก โดยไม่ได้มีการทำการสอนในประเทศไทยอย่างลึกซึ้ง กว้างขวาง และเข้มข้นเพียงพอที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาอย่างมากพอ

ในกระบวนการของการสอนก็จะสอนในลักษณะของการบอกหรือบรรยาย (ความรู้จากต่างประเทศ) ให้กับผู้เรียน ผู้เรียนก็จะรับเอาความรู้นั้นไป และจะต้องรับให้มาก ให้สมบูรณ์ ให้เต็มที่ตามที่อาจารย์บอกให้ นั่นแม้จะมีการแนะนำส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม ก็จะทำให้ค้นคว้าเพิ่มเติมจากตำรา หนังสือของต่างประเทศอีกเช่นกัน โดยเฉพาะระดับบัณฑิตศึกษา ส่วนในระดับปริญญา

ตรี แม้จะมีหนังสือตำราหลัก (Textbook) เป็นภาษาไทย ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเนื้อหาที่เรียบเรียงจากตำราต่างประเทศเป็นหลักอีกเช่นกัน

เมื่อผู้เรียนในระบบนี้จบการศึกษาออกไป เขาก็จะไปเผยแพร่ความรู้เหล่านี้กับคนอื่นต่อไป ไปสอนในสถาบันอุดมศึกษาอื่น โดยเฉพาะอุดมศึกษาในต่างจังหวัดของไทย เขาก็จะเผยแพร่ความรู้จากตะวันตกเหล่านี้อีกทอดหนึ่ง แม้ในช่วงหลังจะมีการวิจัยค้นคว้ามากขึ้น แต่ก็ยังเป็นจำนวนน้อย

จำเป็นต้องเปลี่ยนกระแสนของการศึกษา

สภาพการณ์ทางการศึกษาที่เห็นชัดเจน และเป็นมาตลอดอันยาวนาน รวมทั้งยังเกิดอยู่ต่อเนื่องก็คือ แนวคิด ข้อความรู้ รวมทั้งสิ่งที่เราศึกษากันในวงการการศึกษาไทย จะเป็นแนวคิดที่มีฐานมาจากต่างประเทศเป็นหลักสำคัญ ถึงแม้จะมีความจำเป็นในระดับหนึ่งในการเรียนรู้เรื่องของต่างประเทศ แต่เป็นต่างประเทศในลักษณะกระแสเดียว เป็นกระแสนของตะวันตกเป็นหลัก ถ้าเราเพียงแต่เกาะและยึดโยงอยู่กับสิ่งเหล่านั้นอยู่ตลอดเวลา ไม่มีแนวอื่นมาเทียบเคียง ในที่สุดเราก็จะเดินตามเส้นทางและแนวคิดของเขา ยิ่งถ้าเราย้อนไปถึงการศึกษาของเรา ในการปฏิรูปประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็ให้เห็นได้ว่า เราก็ดำเนินตามเส้นทางของฝรั่งมาโดยตลอด พอเขามืออะไรใหม่เราก็รับมา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็มีความจำเป็นในช่วงของการเปลี่ยนแปลงในช่วงแรก ๆ แต่ข้อที่เรามีความหนักใจ มีความเป็นห่วงกังวลก็คือว่า เส้นทางที่เราเดินตามแนวคิดของต่างประเทศมาโดยตลอดนั้น เดินมาเป็นเวลานานเป็นร้อยปีแล้ว ถ้าเรายังเดินสู่เส้นทางนี้ต่อไปเรื่อยๆ แน่แน่นอนที่สุด อนาคตของประเทศและสังคมของเรา

ก็จะตกเป็นทาสทางความคิด เป็นทาสสิ่งของต่าง ประเทศ แล้วเราจะทำอะไรในอนาคต[2]

ถ้าเรายังมองไปข้างหน้า ในโลกที่มีการแข่งขัน ในการที่เราจะต้องทำงานกับต่างประเทศมากขึ้น เราจะทำงานแค่ย่งบำเคียงโหลกับเขาได้อย่างไร ถ้าสิ่งที่เรารู้ สิ่งที่เราพูดคุย สิ่งที่เราดำเนินงาน เป็นสิ่งที่เขาคิดเขาทำ แล้วเราเรียนรู้ตาม การที่เราจะอยู่ในสังคมโลกในอนาคตได้นั้น และอยู่อย่างเท่าเทียมนั้นหมายความว่า เราต้องมีอะไร ซึ่งเป็นคุณค่า มีความหมายและเป็นลักษณะที่เป็นเฉพาะของเราอย่างเพียงพอ เพียงพอที่เราสามารถจะเทียบเคียงกับของเขาได้ และถ้าเราต้องการการยอมรับ เราต้องการเห็นค่าและความสำคัญของเราจากคนภายนอก เขาจะมาเห็นค่าความสำคัญของเราได้อย่างไร ในเมื่อสิ่งที่เราพูดคุยเป็นสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ และคิดค้นมาก่อนแล้วกลับมาบอกเรา

โดยเหตุนี้ประเด็นที่กล่าวมาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในการเปลี่ยนแปลงที่เข้าสู่โลกยุคใหม่ ถ้าเราไม่เปลี่ยนแนวคิด ไม่เปลี่ยนวิธีการมอง ไม่เปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการจัดการศึกษาในวงการของบ้านเรา เราก็จะอยู่ในลักษณะที่เรียกว่า เป็นการวิ่งไล่กวดเขาอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นในอนาคตของการศึกษาของบ้านเรา มีความจำเป็นต้องเปลี่ยนกระแสนี้คือ เปลี่ยนทิศทางให้ก้าวสู่กระบวนการที่เราจะต้องมีแนวคิดและองค์ความรู้ของเรา สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้คือการที่เราจะต้องเอางานวิจัยหรือการวิจัยมาเป็นฐานของการเรียนรู้ และการดำเนินงานของเรา นี่คือส่วนแนวคิดพื้นฐานที่เราจะต้องคิดและวางแผนแล้ว ก็ตั้งปณิธานสถาบันการศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเน้นและให้ความสำคัญในเรื่องของการวิจัย เราต้องการความสมดุลในการศึกษา สิ่งที่เราเน้นก็คือ ใน

กระบวนการเรียนการสอนของเรานี้ จะเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่สอดแทรกการวิจัยค้นคว้า การแสวงหาข้อมูลอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการที่มีข้อมูลผสมผสานกันไป

จากบริโศคนิยมไปสู่ผลิตผลนิยม

ในกระบวนการคิดและการกระทำในสิ่งเหล่านี้มาจากกระบวนการศึกษาของบ้านเรา ที่เป็นการศึกษาแบบบริโศคนิยมเป็นส่วนใหญ่ นั่นก็คือเป็นการศึกษาเชิงรับแบบในฐานะผู้บริโศคมาโดยตลอด ความเป็นผู้บริโศคทางการศึกษาของเราคือ เราอ่าน ฟัง เรียนรู้ตามอย่างและก็ใช้ตามอย่างเขา เราส่งคนไปเรียนของเขาต่อเนื่องกันมาโดยตลอด ไปเรียนต่างประเทศเป็นยุคๆ เรื่อยๆ 4-5 ยุคใหญ่ๆ จริงอยู่เราก็ต้องเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงให้ทัน แต่ว่าการที่เราได้ไปเรียนรู้ต่างประเทศเป็นยุค ๆ มานี้ เมื่อแต่ละยุคกลับมา เราไม่ได้สร้างความรู้ขึ้นมาอย่างเป็นปึกแผ่นในวงการการศึกษาของบ้านเรา เมื่อเป็นอย่างนี้จึงทำให้กระบวนการเรียนรู้ของเราเป็นฝ่ายบริโศค และรับของฝรั่งอยู่ตลอดเวลา ในวิธีการของการเรียนการสอน การจัดการศึกษาเราก็จะเห็นวิธีการแบบบริโศคด้วย นั่นก็คือ ว่าผู้เรียนเองก็จะบริโศคความรู้ รับความรู้จากครูมาเป็นหลัก สำคัญ เป็นกระบวนการบริโศคนิยมทางการศึกษาอย่างที่เราว่า กันอยู่ คือ อาจารย์เป็นผู้บอก อาจารย์เป็นผู้บรรยาย อาจารย์เป็นผู้ให้ แล้วผู้เรียนก็มีหน้าที่จดจำ ทำและก็เอาไปใช้ ถ้าเป็นอยู่อย่างนี้ แน่นนอนที่สุด ทิศทางของการศึกษาเราจะไม่นำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้

โดยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่ เราต้องปรับเปลี่ยนกระแสนการศึกษาของเราจากบริโศคนิยมให้หันไปสู่การสร้างสรรค์หรือการผลิตหรือการพัฒนา

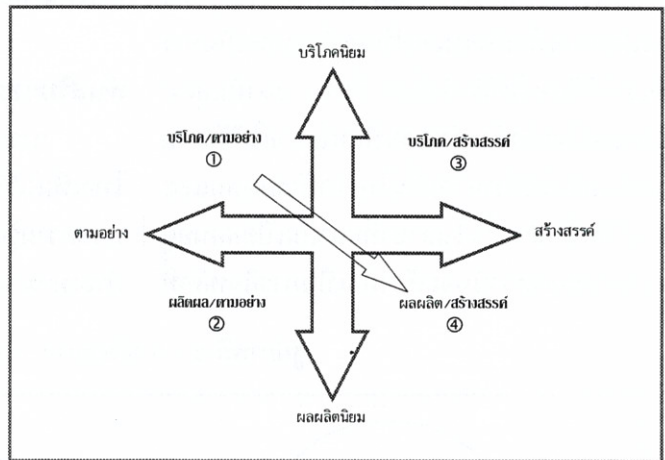
สิ่งใหม่ๆ ให้ได้ เป็นเรื่องของผลผลิตนิยม คือ ในกระบวนการศึกษาของเรา เราจะต้องวางเป้าหมายเพื่อเด็กของเรา ให้เขาเป็นผู้ผลิต (Productive Person) ขึ้นมาให้ได้เป็นคนที่สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาในวงการการศึกษาให้ได้ ในกระบวนการตรงนี้ จะต้องนับต่อเนื่องมาตั้งแต่ อาจารย์ผู้สอนของเราจะต้องผลิตและสร้างผลงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของเขาขึ้นมาให้ได้ และในกระบวนการศึกษาก็จะต้องส่งและพัฒนาเพื่อให้เด็กของเราสามารถผลิตและพัฒนาและสร้างสรรค์ให้มี Production ต้องให้ผู้เรียนมี Product ขึ้นมา ให้มีผลผลิตออกมาให้ได้ จะเป็นผลผลิตในรูปแบบไหน ลักษณะอย่างไรก็แล้วแต่ สิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นเรื่องของผลผลิตนิยมทางการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่เราคงหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าเราต้องการสร้างสรรค์สังคมของเรา ถ้าเราต้องการจะสร้าง

ประเทศของเราให้มีความหมายและมีคุณค่าการสร้างเด็ก ต้องการสร้างสังคม เราต้องก้าวไปสู่จุดนั้นให้ได้ เราต้องมีผลผลิตที่ชัดเจน และต้องส่งออก คือ ให้มีความหมายต่อโลกในยุคใหม่นี้ให้ได้ การศึกษาที่มีการวิจัยเป็นฐานจะเป็นกระบวนการที่สำคัญในแนวทางนี้

แนวทางการดำเนินงานทางวิชาการในเชิงของปฏิรูปตามความจำเป็นของสังคมตามความจำเป็นทางวิชาการ จึงต้องเน้นไปที่การผลิต การสร้างและการพัฒนางานวิชาการขึ้นมาในสังคมวิชาการของไทยเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยอย่างแท้จริง ส่งผลต่อการเรียนรู้ของสังคมโดย

ที่จะทำให้การพัฒนาสังคมไทยเป็นไปตามพื้นฐานและธรรมชาติของสังคมเราเอง การผลิตและการพัฒนาผลงานวิชาการในที่นี้จะต้องครอบคลุมในทุกกิจกรรมของสถาบันและเป็นภาระของทุกกลุ่มคนในสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นคณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และผู้บริหารเองก็ตาม

รูปภาพที่ 2 : แสดงวัฒนธรรมการรับความรู้

เน้นการสร้างองค์ความรู้เป็นภาระหลัก

เป็นเวลาอันยาวนานที่กระบวนการของการอุดมศึกษาไทยเน้นที่การรับความรู้เป็นหลักสำคัญมาโดยตลอด สถาบันอุดมศึกษาของไทยเน้นที่การส่งคณาจารย์ไปศึกษาต่อต่างประเทศเพื่อรับความรู้ใหม่ของต่างประเทศ สนับสนุนการเชิญผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการต่างประเทศเพื่อมาให้ความรู้แก่นักวิชาการไทย คณาจารย์ แต่ละท่านก็เน้นการให้ความรู้แก่ผู้เรียนมากกว่าการส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างและพัฒนาความรู้ขึ้นเอง ผู้เรียนเองก็ต้องพัฒนาความสามารถในการฟัง การจด การจำและการตอบข้อสอบจากการฟังนั้นให้ดีที่สุด ในการนี้คณาจารย์

จึงมีภาระหลักใน การสอน การให้ความรู้มากกว่า การวิจัยค้นคว้าแสวงหาความรู้ใหม่ขึ้นในสถาบันใน สังคมไทยของเราเอง สิ่งที่สอนจึงสอนตามที่ เรียนรู้มาจากต่างประเทศหรืออ่านและฟังจาก นักวิชาการต่างประเทศตลอดมา

แนวทางของการปฏิรูปงานวิชาการใน อนาคตจึงต้องหันไปเน้นและส่งเสริมในทิศทางตรง กันข้ามคือเน้นการสร้างองค์ความรู้ขึ้นในประเทศ ของเราเองเป็นหลักสำคัญและติดตามความรู้ของ ต่างประเทศเพื่อเป็นแนวเปรียบเทียบและเป็นทาง ให้เราได้ศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไป สถาบันอุดม ศึกษาของไทยจึงต้องกำหนดเป็นนโยบายให้ชัดเจน ที่จะส่งเสริมให้ทีมงานวิจัยขึ้นในสถาบันของตนและ มีงานวิจัยใหม่ๆ ขึ้นในสาขาที่สถาบันเปิดสอนอยู่ คณาจารย์ของสถาบันจะต้องถือเป็นภารกิจหลักที่

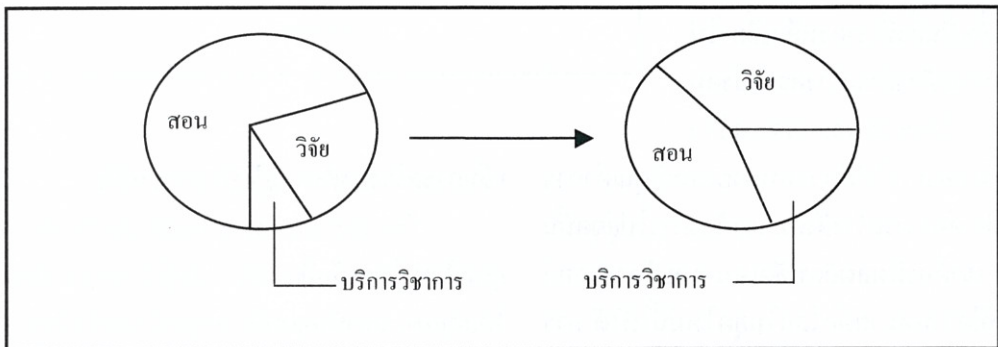
จะต้องดำเนินการติดตามอย่างต่อเนื่อง การวิจัยควร เป็นเงื่อนไขของการรับคณาจารย์ การเลื่อนขั้นและ การพัฒนาคณาจารย์ ความภูมิใจและการประชา สัมพันธ์ผลงานของสถาบันควรเน้นที่การแสดงผลงานวิจัยเป็นเรื่องหลัก งบประมาณเพื่อการวิจัย ควรได้รับการสนับสนุนให้กว้างขวางขึ้น

ภาพการเปลี่ยนแปลงในเชิงภารกิจของ อาจารย์ควรจะต้องเปลี่ยนไปจากเดิมดังตัวอย่างการ แบ่งหน้าที่ของอาจารย์ดังในภาพข้างล่างนี้ [3]

ส่งเสริมกระบวนการสอนเชิงสร้างสรรค์

การเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาของ ไทยเห็นได้ชัดเจนว่าเน้นหนักไปในทางของการถ่ายทอดความรู้เพราะเราเป็นสังคมที่รับความรู้ของต่าง ประเทศมาตลอดดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อก่อน จึงไม่

รูปภาพที่ 3 : ภารกิจของอาจารย์

แปลกอะไรที่การเรียนการสอนสถาบันอุดมศึกษา ของเราจะเน้นการบรรยาย เน้นการบอกและการรับ ของผู้เรียน ซึ่งจะปลูกฝังนิสัยการเป็นผู้รับความรู้อยู่ ตลอดเวลา การคิดค้น สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ จึงมีน้อย

โดยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริม การเรียนรู้ในแนวใหม่ที่เป็นแนวสร้างสรรค์ (Innovative Approach) ให้เกิดขึ้นในสังคม

ไทยอย่างจริงจังเพื่อให้กระบวนการศึกษาในสถาบัน อุดมศึกษาเน้นกระบวนการของการผลิตและการ สร้างอย่างแท้จริง ด้วยการส่งเสริมให้การเรียนการสอนเน้นไปที่การเรียนรู้ด้วยตัวเอง เน้นไปที่การทำด้วยตัวเองของผู้เรียนและเน้นให้มีการผลิตและ การสร้างผลงานขึ้นมาให้ได้ รวมทั้งให้เป็นการสร้าง

ความคิดและสิ่งของใหม่ๆ ขึ้นอีกด้วยดังแนวคิดที่เสนอไว้ในแผนภูมิต่อไปนี้

การดำเนินการสอนอย่างสร้างสรรค์เราต้องปรับเปลี่ยนการสอนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง (Experiential-Based Learning) ให้มากขึ้น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง (Self-Study Learning) และให้ผู้เรียนรู้จักสร้างและพัฒนาความรู้ขึ้นด้วย (Research-Based Learning) คือครูจะต้องทำหน้าที่เป็นการให้บริการ ชี้แนะ ชี้นำในประเด็นต่างๆ รวมทั้งแหล่งความรู้มากกว่าคนจัดการกับความรู้อย่างเดียวและที่สำคัญคือต้องให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ วิพากษ์ความรู้ต่างๆ อย่างเข้มข้น จริงจัง เต็มที่ (Crystal-Based Learning)

ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความคิดและทัศนคติการศึกษาที่เป็นอยู่เน้นหนักไปที่การศึกษาในสถาบันและเป็นการศึกษาตามหลักสูตรเมื่อเรียนครบตามหลักสูตรแล้วก็จะถือว่าจบการศึกษาและไม่จำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติมอีกต่อไป ซึ่งในความเป็นจริงของโลกปัจจุบันความคิดและวิธีการดังกล่าวได้ล้าสมัยไปอย่างมากแล้วเพราะวิชาการต่างๆ ของโลกสมัยใหม่ก้าวหน้า พัฒนาและเติบโตอย่างรวดเร็วมากจนอาจจะกล่าวได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงทุกนาทีก็ว่าได้ โดยเหตุนี้ผู้ที่จบการศึกษาไปแล้วจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ทันกับเปลี่ยนแปลงของความรู้และวิทยาการใหม่ๆ ในสังคม

รูปภาพที่ 4 : การเปลี่ยนแปลงแนวทางการสอน

แนวทางเดิม	ทิศทางใหม่
◆ Lecture-Based	◆ Research-Based
◆ Discussion-Based	◆ Crystal-Based
◆ Practical-Based	◆ Experiential-Based
◆ Individual-Based	◆ Self-Study-Based

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนทั้งในตัวสถาบัน บุคลากรและผู้รับบริการคือประชาชนทั่วไป ในส่วนแรกคือสถาบันจะต้องปรับเปลี่ยนภาระหน้าที่ใหม่ให้เข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในฐานะเป็นแหล่งความรู้และวิชาการที่ลึกและกว้างขวางกว่าแหล่งความรู้อื่นจำเป็นจะต้องเผยแพร่ความรู้ให้แก่กลุ่มคนต่างๆ อย่างกว้างขวางมากขึ้น จึงต้องมีการปรับจุดมุ่งหมายปรับระบบการศึกษาและปรับองค์การการ

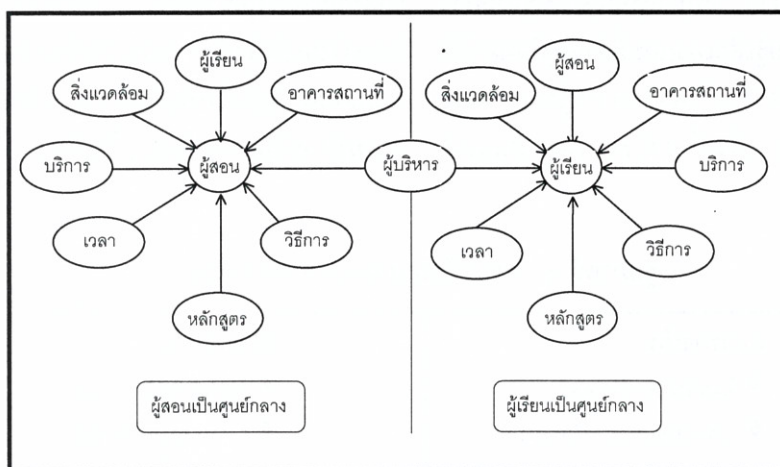
บริหารด้วยพร้อมกันไป ในส่วนของคณาจารย์เองก็ต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับผู้เรียนใหม่ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นผู้เรียนในโครงสร้างปกติคือจบมัธยมปลายเท่านั้น แต่ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาจะประกอบไปด้วยกลุ่มผู้จบมัธยม กลุ่มจบปริญญาตรี กลุ่มกำลังทำงานและกลุ่มผู้เกษียณอายุราชการแล้ว ในส่วนของผู้เรียนก็จะต้องมีวิธีการเรียนที่เป็นลักษณะการเรียนรู้ด้วยตัวเองมากขึ้น[4]

การเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

ธรรมชาติของการสอนที่เป็นมาในอดีตถือว่า ผู้สอนมีความสำคัญ ผู้สอนจึงกำหนดเป้าหมาย เกณฑ์มาตรฐานทุกอย่างแต่ในแนวทางปฏิรูป ผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การจัดการ ศึกษาโดยเฉพาะการเรียนการสอนจึงต้องคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถและความร่วมมือเฉพาะทางมากยิ่งขึ้น รูปแบบของ

หลักสูตรจึงควรออกแบบให้มีความหลากหลายรูปแบบตามความพร้อม ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน นอกจากนั้นยังต้องยืดหยุ่นในเวลาและสถานที่ของการจัดการศึกษาอีกด้วย ในขณะเดียวกัน กระบวนการเรียน การสอนก็ควรจะต้องยืดหยุ่นไปพร้อมกันไปด้วยเน้นให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเองให้มากขึ้นเป็นสำคัญ

รูปภาพที่ 5 : การเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่ผู้สอนและผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

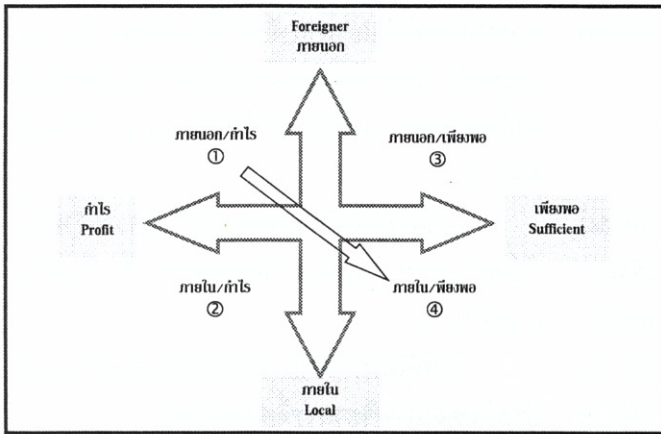
สนับสนุนกระบวนการทางสังคมมากขึ้น

โดยเหตุที่กระบวนการทางวิชาการและกระบวนการทางความรู้ของประเทศจะขึ้นอยู่กับสถาบันและเน้นอยู่กับต่างประเทศเป็นอย่างมาก ทำให้การอุดมศึกษาของไทยมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับสังคมไทยน้อยมาก แนวทางของการปฏิรูปงานทางวิชาการจึงต้องให้ผู้เรียนได้สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมไทยให้มากขึ้นด้วยการเรียนรู้เรื่องของสังคมไทยอย่างมาก ได้สัมพันธ์และเห็นปัญหาของสังคมไทยอย่างแท้จริง พัฒนาความรู้ ข้อเสนอแนะจากสภาพสังคมไทย ฝึกทดสอบและพัฒนาทางออก ทางเลือกและรูปแบบของไทยสมัย

ใหม่ ให้มากขึ้นเพื่อสร้างความรู้ ความเชื่อและแนวในการประยุกต์วิชาความรู้กับสังคมไทยให้มากขึ้นด้วย

โครงสร้างทางวิชาการของอุดมศึกษาไทยจึงควรปรับเปลี่ยนไปในทิศทางที่สอดคล้องกับสังคมไทยมากขึ้น

การเรียนรู้ในอนาคตของอุดมศึกษาไทยจึงควรจะเน้นไปในรูปแบบที่ 2 และ 3 (ในรูปภาพที่ 6 หน้า 43) คือ เรียนรู้เรื่องในประเทศของเราเอง พัฒนาความรู้วิชาการและสร้างระบบการเรียนรู้ขึ้นในประเทศของเราเองเป็นสำคัญ

รูปภาพที่ 6 :
ทิศทางวิชาการกับสังคมไทย

ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี ให้จริงจังขึ้น

ความจำเป็นของสังคมไทยในอนาคตคงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่สังคมไทยจะต้องเคลื่อนเข้าสู่สังคมเทคโนโลยีตามความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่มากขึ้น ถ้าเราละเลยเทคโนโลยีเราจะล้าหลังสังคมโลกไปมาก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่เราจะต้องมีการส่งเสริมการเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้มากกว่าการใช้ระบบปกติของเรา (Digitalization) การให้ผู้เรียนได้มีความรู้ด้านเทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาทางทักษะและความรู้เหล่านี้ทันทีที่ได้เข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษา และจะต้องส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีกันอย่างกว้างขวางจริงจัง และเหมาะสม[5] ให้ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตการศึกษาที่จะต้องติดตามข้อความรู้ต่างๆ จากเทคโนโลยีเหล่านี้

ควบคู่ไปกับเทคโนโลยีเหล่านี้ก็คือการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความสามารถและมีความคิดในเชิงคัดสรร (Selection Judgement) ที่ดีพอ เพราะในข้อมูลข่าวสารนั้นมีสิ่งต่างๆ มากมายซึ่งผู้เรียนจะได้เห็นได้เรียนจากเทคโนโลยี ความสะดวก

ในการเลือกและการรับจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นพอๆ กับการเรียนและการรู้

การสร้างระบบเครือข่ายให้มากขึ้น

การพัฒนางานวิชาการในปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาไทย เราเห็นได้ชัดเจนว่ามีลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้วิชาการไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร แต่ในไทยเองเราจะเห็นได้ชัดเจนว่าการพัฒนา งานวิชาการ นอกจากจะต้องเกี่ยวพันกับสาขาอื่นๆ แล้ว ยังจำเป็นจะต้องใช้แนวคิดและและข้อสังเกตที่กว้างขวางหลากหลายจึงจะทำให้งานวิจัยนั้นประสบความสำเร็จได้อย่างดี การมีความร่วมมือ (Partnership) และการมีเครือข่ายซึ่งกันและกัน (Network) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

การมีเครือข่ายซึ่งกันและกันนี้ จุดแรกที่จะเริ่มได้คือในสาขาเดียวกันก่อนซึ่งอาจมีหลายสถาบันเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่ายในประเทศโดยการพัฒนาในลักษณะที่ต่อเนื่องสัมพันธ์กันและแลกเปลี่ยนทางวิชาการซึ่งกันและกัน หลังจากนั้นจึงมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและเครือข่ายในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติต่อไป ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

เพราะการมีเครือข่ายจะทำให้เรารู้สถานะของตัวเราเองว่าควรจะอยู่ ณ ที่ใดเป็นสำคัญ

การคิดและพัฒนาในระดับนานาชาติ

ข้อจำกัดของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทยอีกประการหนึ่งคือการคิดและพัฒนาที่ยังมองในระดับท้องถิ่น (Local) และในระดับประเทศ (National) อยู่ ดังจะเห็นได้จากสถาบันอุดมศึกษาของไทยในระดับภูมิภาคยังเน้นหนักในเรื่องของท้องถิ่นมาก ซึ่งก็เป็นความจำเป็นที่เหมาะสมและการพัฒนาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นให้มาก แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคิด วางแผนและพัฒนาให้เข้าสู่สภาพนานาชาติด้วย การพัฒนาและเข้าสู่ระบบนานาชาติไม่ได้หมายถึงการทำให้ทุกคนทุกองค์กรพยายามเป็นนานาชาติไปหมดซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมเพราะจะทำให้เรากลายเป็นอาณานิคมไป แต่การเข้าสู่ระบบนานาชาติ หมายถึง การที่เรา มีมาตรฐานสูงพอที่จะแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับเขาได้ มีบุคคลบางกลุ่ม บางสาขาที่จะเป็นตัวแทนในระดับนานาชาติ มีข้อความรู้ที่จะเผยแพร่ในระดับนานาชาติ มีกิจการและกระบวนการที่เทียบเคียง

และเทียบเท่ากับนานาชาติได้ โดยยังคงเอกลักษณ์ ธรรมชาติ และสาระของเราไว้ไม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนสาระของเราให้เข้าในรูปแบบและวิธีการของเรา

การสร้างจิตสำนึกนานาชาตินั้นมีความจำเป็นต้องสร้างควบคู่ไปกับสำนึกของการเป็นท้องถิ่นควบคู่กันไป

การพัฒนากระบวนการตรวจสอบผลงานและประกันคุณภาพวิชาการที่สร้างสรรค์

สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีระบบการตรวจสอบทางวิชาการอย่างสร้างสรรค์ นั่นคือเป็นกระบวนการสนับสนุน ส่งเสริมกระตุ้นและพัฒนาให้อาจารย์ได้สร้างผลงานมากขึ้นและสร้างอย่างมีคุณภาพขึ้นไปเรื่อยๆ ด้วยการมีระบบ Peer Evaluation มีระบบ การประเมินภายนอก ที่สร้างสรรค์เน้นไปที่การพัฒนามากกว่าจับผิดและทำลายความเชื่อถือซึ่งกันและกัน หลังจากนั้นควรจะมีการสนับสนุนให้ปรับปรุงไปโดยมีพี่เลี้ยง (Mentor) คอยช่วยดูแลให้อีกส่วนหนึ่งและควรจะมีการส่งเสริม สนับสนุนให้มีการพัฒนาเผยแพร่ในวงวิชาการอย่างเป็นระบบต่อไปด้วย

บรรณานุกรม

- [1] สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2545) "ทางเลือกอุดมศึกษาเพื่อความเป็นไทในพระพุทธศาสนา" คำบรรยาย ณ มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน จ.เชียงใหม่ 20 กรกฎาคม 2545
- [2] เสน่ห์ จามริก (2545) "มหาวิทยาลัยตายแล้ว ทางเลือกอุดมศึกษาเพื่อความเป็นไท" คำบรรยาย ณ มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน จ.เชียงใหม่ 22 มิถุนายน 2545
- [3] ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2549) การศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ กรุงเทพฯ: สาขาวิชาอุดมศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- [4] ประเวศ วะสี (2545) "ทางเลือกอุดมศึกษาเพื่อความเป็นไท" ปาฐกถา ณ มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน จ.เชียงใหม่ 22 มิถุนายน 2545
- [5] จรัส สุวรรณเวลา (2541) "วิกฤตอุดมศึกษาไทย" เอกสารอัดสำเนา สาขาวิชาอุดมศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย